

РОЗВИТОК МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЄМНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

© 2020 КУЗЬМІН О. Є., ЖИГАЛО О. Ю.

УДК 658.589:339.5
JEL: D25; O30; O31; O38; F40

Кузьмін О. Є., Жигало О. Ю. Розвиток митного регулювання експортно-імпоротної діяльності в умовах використання інноваційної ємності підприємств

Статтю присвячено розробленню та обґрунтуванню моделі розвитку митного регулювання експортно-імпоротної діяльності в умовах використання інноваційної ємності підприємств. Дослідження ґрунтувалось на вивченні наявних проблем у сфері митного регулювання експортно-імпоротної діяльності, які перешкоджають ефективному використанню підприємствами інноваційної ємності у напрямі впровадження та комерціалізації інновацій на іноземних ринках. За одержаними результатами дослідження запропоновано конкретні інструменти митного регулювання експортно-імпоротної діяльності у розрізі митного оформлення та митного контролю, що відповідають європейській митній практиці. Взаємозв'язок запропонованих митних інструментів знайшов відображення в удосконаленій моделі митного регулювання експортно-імпоротної діяльності, котра репрезентує їхню спонукаючу, стимулюючу та активізуючу дію на процеси впровадження та комерціалізації інновацій на іноземних ринках з урахуванням рівня інноваційної ємності підприємства. Розроблена модель розвитку митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств з урахуванням рівня інноваційної ємності адресується представникам органів законодавчої влади задля удосконалення нормативно-правової бази у напрямі спрощення митних процедур з метою активізації експорту інноваційної продукції вітчизняних підприємств на виконання положень Експортної стратегії України та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Ключові слова: митне регулювання, експортна діяльність, імпортна діяльність, інноваційна ємність, інновація, комерціалізація, підприємство.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-28-34>

Рис.: 1. **Бібл.:** 10.

Кузьмін Олег Євгенович – доктор економічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» (вул. Митрополита Андрея, 5, Львів, 79013, Україна)

E-mail: oleh.y.kuzmin@lpnu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6014-6437>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/R-6451-2017>

Жигало Оксана Юріївна – аспірантка кафедри економіки підприємства та інвестицій, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: o.zygalo888@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0282-5113>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3587977/oksana-zhyhalo/>

УДК 658.589:339.5
JEL: D25; O30; O31; O38; F40

Кузьмин О. Е., Жигало О. Ю. Развитие таможенного регулирования экспортно-импортной деятельности в условиях использования инновационной емкости предприятий

Статья посвящена разработке и обоснованию модели развития таможенного регулирования экспортно-импортной деятельности в условиях использования инновационной емкости предприятий. Исследование основывалось на изучении существующих проблем в сфере таможенного регулирования экспортно-импортной деятельности, которые препятствуют эффективному использованию предприятиями инновационной емкости в направлении внедрения и коммерциализации инноваций на иностранных рынках. По полученным результатам исследования предложены конкретные инструменты таможенного регулирования экспортно-импортной деятельности в разрезе таможенного оформления и таможенного контроля, соответствующие европейской таможенной практике. Взаимосвязь предложенных таможенных инструментов нашла отражение в усовершенствованной модели таможенного регулирования экспортно-импортной деятельности, которая представляет их побуждающее, стимулирующее и активизирующее действие на процессы внедрения и коммерциализации инноваций на иностранных рынках с учетом уровня инновационной емкости предприятия. Разработанная модель развития таможенного регулирования экспортно-импортной деятельности предприятий с учетом уровня инновационной емкости адресуется представителям органов законодательной власти для усовершенствования нормативно-правовой базы в направлении упрощения таможенных процедур с целью активизации экспорта инновационной продукции отечественных предприятий в соответствии с положениями Експортної стратегії України и Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом.

Ключевые слова: таможенное регулирование, экспортная деятельность, импортная деятельность, инновационная емкость, инновация, коммерциализация, предприятие.

Рис.: 1. **Библ.:** 10.

Кузьмин Олег Евгеньевич – доктор экономических наук, профессор, директор Учебно-научного института экономики и менеджмента Национального университета «Львовская политехника» (ул. Митрополита Андрея, 5, Львов, 79013, Украина)

E-mail: oleh.y.kuzmin@lpnu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6014-6437>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/R-6451-2017>

Жигало Оксана Юрьевна – аспірантка кафедри економіки підприємства та інвестицій, Національний університет «Львівська політехніка» (ул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: o.zygalo888@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0282-5113>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3587977/oksana-zhyhalo/>

UDC 658.589:339.5
JEL: D25; O30; O31; O38; F40

Kuzmin O. Y., Zhyhalo O. Y. Development of Customs Regulation of Export-Import Activities in the Conditions of Using the Innovative Capacity of Enterprises

The article is concerned with elaboration and substantiation of the model for development of customs regulation of export-import activities in the conditions of using the innovative capacity of enterprises. The research is based on the study of existing problems in the sphere of customs regulation of export-import activities, which prevent the efficient use of innovative capacities by enterprises in the direction of introduction and commercialization of innovations in foreign markets. According to the obtained results of the study, specific instruments of customs regulation of export-import activities in terms of customs clearance and customs control, which correspond to the European customs practice, are proposed. The relationship of the proposed customs instruments is reflected in the improved model of customs regulation of export-import activities, which represents their incentive, stimulating and activating effect on the processes of implementation and commercialization of innovations in foreign markets, taking into account the level of innovation capacity of enterprise. The resulting model for development of customs regulation of export-import activities of enterprises taking into account the level of innovation capacity is suggested to the attention of representatives of legislative authorities to improve the regulatory framework in direction of simplification of customs procedures aimed at increasing exports of innovative products produced by national enterprises and implementing the provisions of the Export strategy of Ukraine and the Association Agreement between Ukraine and the European Union.

Keywords: customs regulations, export activities, import activities, innovative capacity, innovation, commercialization, enterprise.

Fig.: 1. **Bibl.:** 10.

Kuzmin Oleh Ye. – D. Sc. (Economics), Professor, Director of the Scientific-Educational Institute of Economics and Management of the Lviv Polytechnic National University (5 Myropolyta Andreia Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: oledh.y.kuzmin@lpnu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6014-6437>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/R-6451-2017>

Zhyhalo Oksana Yu. – Postgraduate Student of the Department of Economics and Business Investment, National University «Lviv Polytechnic» (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: o.zygalo888@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0282-5113>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3587977/oksana-zhyhalo/>

Перехід від сировинного експорту до комерціалізації інноваційної продукції на зарубіжних ринках є одним із ключових завдань державних органів влади, що чітко задекларовано в Експортній стратегії України на 2017–2020 рр. [1]. Адаже таке завдання є пріоритетним навіть і для високорозвинених країн світу, котрі характеризуються сильною та стабільною економічною системою, однак постійно прагнуть нарощувати частку високотехнологічного експорту з метою забезпечення подальшого прогресивного розвитку. Свідченням цього є дані, згідно з якими частка експорту високотехнологічної продукції у загальній структурі експорту окремих європейських розвинених держав сягала навіть понад 30 %. Так, найвища частка високотехнологічного експорту у 2018 р. спостерігалась серед таких держав: Ірландія (34,7 %), Мальта (25,6 %), Нідерланди (21,3 %), Франція (20,5 %), Чехія (17,0 %), Англія (16,7 %), Угорщина (15,6 %), Німеччина (15,1 %), Австрія (13,8 %). При цьому у Європейському Союзі така частка в середньому становить 17,9 % [2].

Варто зауважити, що нарощення обсягів експорту результатів інноваційної діяльності є справою не лише підприємницьких структур, а повинно супроводжуватись активною підтримкою і сприянням органів державної влади. Саме тому важливим завданням органів державної влади є створення сприятливого середовища для впровадження та комерціалізації результатів інноваційної діяльності вітчизняних бізнес-структур на іноземних ринках через використання і нарощення їхньої інноваційної ємності. Одним із невід'ємних і ключових напрямів державної економічної політики, що відображає засади регулювання зовнішньої торгівлі, в тому числі й експорту результатів інноваційної діяльності підприємств, є митна політика.

Митні органи відіграють важливу роль у розвитку експорту вітчизняної інноваційної продукції. По-перше, йдеться про застосування сприятливої митної політики у вигляді надання спеціальних спрощень, пільг і преференцій для підприємств, які володіють інноваційною ємністю, з метою стимулювання їхньої

експортної діяльності. По-друге, не менш важливо забезпечити дієвий митний контроль за переміщенням товарів, які містять об'єкти інтелектуальної власності, задля недопущення потрапляння на внутрішні ринки контрафактних товарів, а отже, забезпечення належного захисту прав інтелектуальної власності.

Як свідчить практика, чимало вітчизняних підприємств одну із ключових проблем виходу на іноземні ринки вбачають саме у недостатній сприятливості державної митної політики для реалізації зовнішньоекономічних операцій. Відповідно до результатів досліджень Інституту економічних досліджень і політичних консультацій у 2018/2019 рр., 80 % опитаних українських експортерів та імпортерів вважають, що робота вітчизняної митниці потребує змін [3]. Це дає підстави стверджувати, що на сучасному етапі все ще існує чимало проблем у роботі вітчизняних митних органів, котрі перешкоджають, а отже, не стимулюють реалізації міжнародних торговельних операцій, в тому числі й експорту інноваційної продукції. Це вказує на необхідність удосконалення та реформування роботи митних органів, а також їхнього подальшого гармонійного розвитку згідно із загальноприйнятими європейськими стандартами.

В умовах активізації міжнародної торгівлі під впливом євроінтеграційних процесів значною мірою посилюється увага вітчизняних і зарубіжних науковців до реформування та гармонізації митних процесів в Україні згідно із європейськими нормами. Однак слід зауважити, що наявні наукові джерела в митній сфері [4–8] здебільшого розкривають проблеми удосконалення процесів митного оформлення та митного контролю для усіх суб'єктів господарювання. Тоді як невирішеною залишається проблема розроблення та використання спеціальних митних інструментів стимулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств, які володіють інноваційною ємністю, у контексті активізації експорту інновацій.

Наявність інноваційної ємності у підприємства є базовою передумовою для запровадження та ведення інноваційної діяльності. При цьому прийняття рішення про вихід підприємства на іноземні ринки з інноваційною продукцією багато в чому залежить від сприятливості зовнішніх умов, в тому числі й митного регулювання експорту результатів інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Адже політика максимального сприяння митних органів для ведення легальної міжнародної торгівлі формує реальні стимули для бізнес-структур, які володіють інноваційною ємністю, щодо впровадження та виведення інновацій на зарубіжні ринки. На жаль, наявна ситуація демонструє протилежне, оскільки спеціальних спрощень і преференцій митного характеру для вітчизняних експортерів інноваційної продукції практично немає, тоді як чимало підприємств зазначають

про існування проблем у роботі митних органів, які перешкоджають здійсненню експортно-імпортних операцій.

З огляду на вищевикладене мета статті полягає в удосконаленні інструментарію митного регулювання експортно-імпоротної діяльності не лише для підприємств, які вже комерціалізують інноваційну продукцію на зарубіжних ринках, але й для тих суб'єктів господарювання, які володіють інноваційною ємністю та перебувають на етапі прийняття рішення щодо виведення результатів їхньої інноваційної діяльності за межі країни.

Перш за все, варто зауважити, що підприємства можуть характеризуватись різним рівнем інноваційної ємності, що відображає відмінності у рівнях їхнього інноваційного розвитку та потенціалу, можливостях, спроможності, готовності, доцільності та потребі впровадження та комерціалізації інновацій. Це породжує необхідність диференціації інструментарію митного сприяння суб'єктам господарювання у запровадженні та розвитку експорту результатів їхньої інноваційної діяльності. Отже, слід ідентифікувати репрезентативні рівні інноваційної ємності підприємств як напрями для визначення конкретних митних інструментів з просування та підтримки експорту їхньої інноваційної продукції. Вважаємо за доцільне виокремлювати три базові рівні інноваційної ємності підприємства (низький, середній та високий рівні) як вектори для розроблення відповідних митних інструментів щодо стимулювання впровадження та комерціалізації інновацій на зарубіжних ринках. Слід зауважити, що такий поділ не має на меті надати вичерпну змістовну характеристику рівнів інноваційної ємності підприємства, а призначений для визначення конкретних митних заходів із стимулювання до запровадження та комерціалізації результатів інноваційної діяльності на іноземних ринках.

На підставі вивчення вітчизняного й іноземного зарубіжного митного досвіду, а також практики функціонування підприємств, які характеризуються інноваційною ємністю [1–10], побудовано модель розвитку митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств з урахуванням рівня їхньої інноваційної ємності (рис. 1).

За низького рівня інноваційної ємності підприємств виникає необхідність у спонуканні до нарощення та використання їхньої інноваційної ємності з метою впровадження та перспективної комерціалізації інновацій на зарубіжних ринках. Оскільки суб'єкти господарювання, які володіють низьким рівнем інноваційної ємності, здебільшого характеризуються недостатнім ресурсним забезпеченням для ведення інноваційної діяльності та комерціалізації її результатів на іноземних ринках, доцільно, перш за все, розширити доступ цих підприємницьких структур до

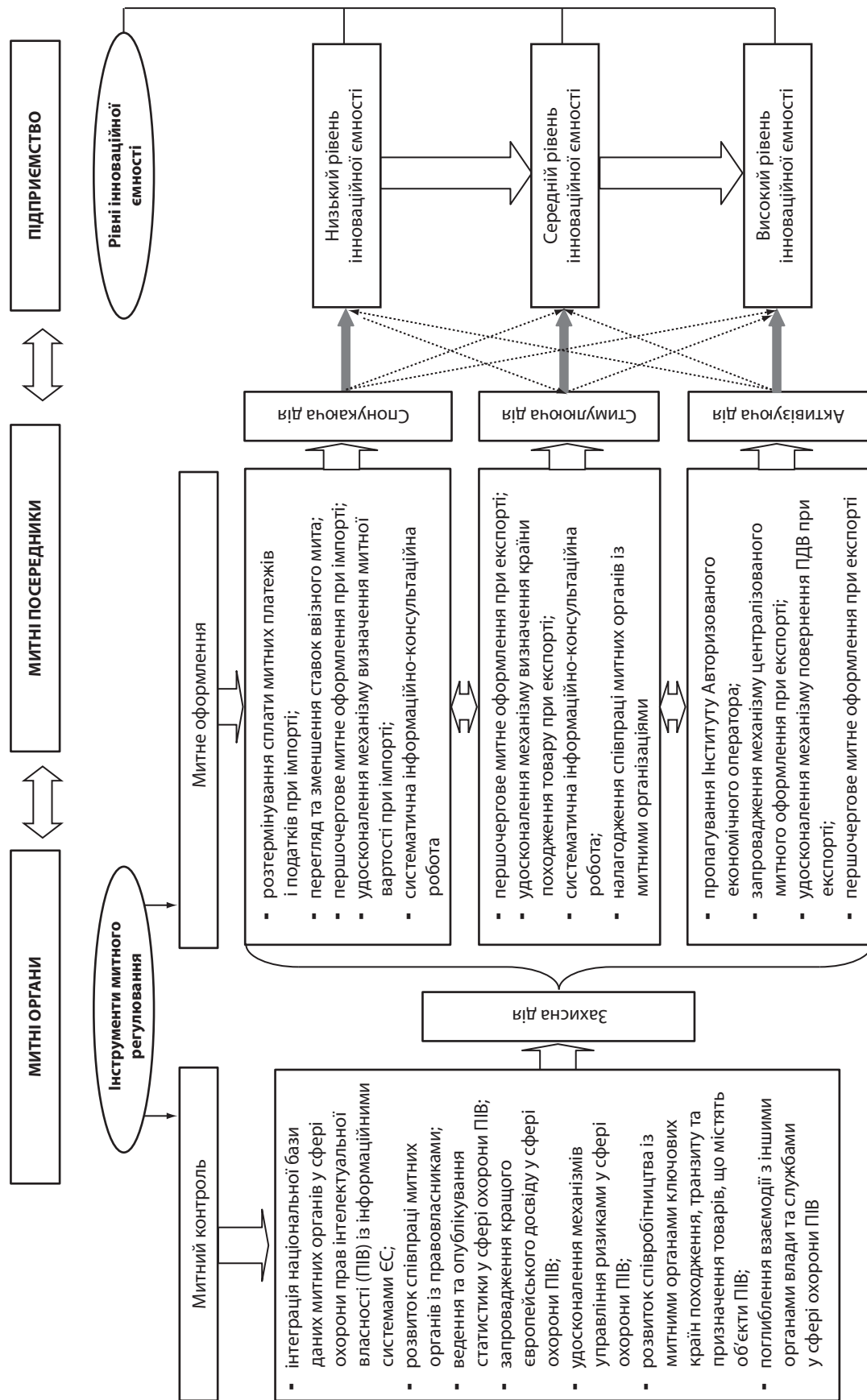

Рис. 1. Модель розвитку митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств з урахуванням рівня їхньої інноваційної ємності

Примітка: розроблено авторами.

закордонного обладнання, сировинно-матеріальних ресурсів, які необхідні для виробництва інноваційної продукції.

Одним із дієвих митних інструментів у цій сфері може бути розтермінування сплати митних платежів і податків на імпорте обладнання, а також сировину та матеріали, які використовуватимуться в процесі виробництва інноваційної продукції. Адекватність застосування цього інструменту обґрунтовується тим, що значна частина вітчизняних підприємств характеризується дефіцитом фінансових ресурсів, а такий механізм розтермінування дасть змогу оптимально перерозподілити фінансовий капітал.

Ще одним дієвим заходом митного характеру, про який згадується в Експортній стратегії України на 2017–2021 рр. [1], є перегляд та об'єктивне зменшення ставок ввізного мита на обладнання, а також сировину та матеріали, які необхідні для виробництва інноваційної продукції. Для запровадження такого інструменту слід ретельно дослідити та проаналізувати динаміку зміни ставок імпортного мита на продукцію, яка є найбільш затребуваною у виробничому процесі інноваційних підприємств.

Згідно з результатами проведених опитувань [3] чимало імпортерів та експортерів зазначають про довготривалість митного оформлення продукції, що є одним із ключових дестимулюючих чинників впливу на рішення суб'єктів господарювання щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Адже значні затрати часу, пов'язані із виконанням митних формальностей, породжують додаткові непродуктивні фінансові втрати. У цьому контексті дієвим інструментом зі сторони митних органів може бути надання підприємствам, які володіють інноваційною емністю, права на першочергове митне оформлення продукції, яка ввозиться на територію держави і буде застосовуватись у процесі виробництва інноваційної продукції.

Варто зауважити, що важливим завданням митних органів є забезпечити систематичне інформування суб'єктів господарювання, які володіють інноваційною емністю, про усі додаткові стимули, преференції та пільги, які вони отримають у процесі митного оформлення як виробники інноваційної продукції. Адже більшість підприємств може навіть не здогадатись про існування призначених для них як виробників інноваційної продукції додаткових переваг. У випадку будь-яких звернень представників підприємств, які володіють інноваційною емністю, до митних органів необхідно забезпечити надання вичерпних і зрозумілих консультацій і роз'яснень нормативно-правових засад митного оформлення продукції при експортних та імпорتنих операціях.

Ще однією проблемою, яка перешкоджає здійсненню імпорتنих операцій, на думку вітчизняних

підприємств, є непрозорість визначення митної вартості продукції представниками митних органів з метою її необ'єктивного завищення. Для вирішення зазначеної проблеми та водночас спонукання вітчизняних підприємств до використання їхньої інноваційної емності рекомендовано посилити контроль за діями працівників митних органів, які займаються перевіркою митної вартості імпортованої продукції суб'єктами господарювання, які володіють інноваційною емністю.

При середньому рівні інноваційної емності підприємств доцільною є стимулююча політика митних органів, котра відображатиме дієві митні інструменти заохочення інноваційних підприємств до виведення та комерціалізації результатів їхньої інноваційної діяльності на зарубіжних ринках. Адже такі суб'єкти господарювання зазвичай функціонують на внутрішніх ринках, незважаючи на те, що володіють достатнім інноваційним потенціалом для виходу на іноземні ринки. За таких обставин виникає необхідність у створенні митними органами реальних дієвих стимулів для підприємств із посереднім рівнем інноваційної емності до комерціалізації результатів їхньої інноваційної діяльності за кордоном.

Оскільки підприємства із середнім рівнем інноваційної емності здебільшого не здійснюють експорту результатів їхньої інноваційної діяльності, то першочерговим завданням митних органів є систематичне інформування таких суб'єктів господарювання про наявні митні стимули, преференції та пільги для експортерів інноваційної продукції. У контексті стимулювання експортної діяльності підприємств із середнім рівнем інноваційної емності доцільно також налагодити співпрацю митних органів зі спеціалізованими митними організаціями (наприклад, Торгово-промисловими палатами, асоціаціями незалежних митних експертів, митних посередників тощо), які надають митні послуги з просування зовнішньоекономічних операцій.

Важливим завданням митних органів у межах стимулювання експортної діяльності вітчизняних виробників інноваційної продукції є також надання вичерпних і зрозумілих консультацій і роз'яснень нормативно-правових засад митного оформлення продукції при експорті. Крім того, для підприємств із середнім рівнем інноваційної емності можна запропонувати надання права першочергового митного оформлення їхньої інноваційної продукції, яка призначена на експорт. Здебільшого такі підприємства ще не реалізують експортної діяльності або здійснюють її у невеликих обсягах, а тому зниження затрат часу на митне оформлення продукції видаватиметься реальним стимулом до комерціалізації інновацій на іноземних ринках.

Згідно із результатами спеціалізованого опитування [3] та експортною практикою чимало вітчизня-

них експортерів скаржаться на проблему складності застосування чинних правил визначення походження товару. Незважаючи на запровадження певних спрощень у процедурі визначення країни походження товару, на практиці виникає чимало непорозумінь між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності щодо підтвердження походження товару. Таким чином, для вирішення цієї проблеми слід забезпечити зі сторони митних органів застосування спрощеного механізму визначення країни походження інноваційної продукції, що чітко відповідатиме чинним нормативно-правовим вимогам та європейській практиці, з виключенням додаткових необґрунтованих документальних обтяжень.

Важливим завданням митних органів у контексті стимулювання підприємств із середнім рівнем інноваційної ємності до запровадження та здійснення експортної діяльності є сприяння у взаємодії із іншими службами державного контролю (фітосанітарного, ветеринарно-санітарного й інших видів технічного контролю).

Як свідчить вітчизняна практика, доволі часто митне оформлення продукції затягується з огляду на необхідність додаткових узгоджень із службами державного контролю, які можуть стосуватись пред'явлення додаткових документів підтвердження якості та характеристик продукції. Тому зі сторони митних органів важливо забезпечити спрощені умови взаємодії експортерів інноваційної продукції зі службами державного контролю на засадах надання певних гарантій.

Підприємства із високим рівнем інноваційної ємності є найбільш перспективними суб'єктами з позиції нарощення обсягів експорту результатів їхньої інноваційної діяльності, адже характеризуються високим інноваційним потенціалом і є спроможними продукувати конкурентоздатну інноваційну продукцію. Зазвичай такі суб'єкти господарювання вже здійснюють інноваційну діяльність і комерціалізують її результати як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. За таких обставин ключовим завданням митних органів є активізація експортної діяльності підприємницьких структур, які відображають високий рівень інноваційної ємності.

Законом України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів» від 2 жовтня 2019 р. № 141-IX було запроваджено Інститут Авторизованого економічного оператора (АЕО), який пропонує законослухняним суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності чимало переваг і спрощень під час ведення міжнародної торгівлі [9]. У цьому контексті завданням митних органів є заохочення та сприяння в отриманні підприємствами із високим рівнем інноваційної ємності АЕО, в тому

числі шляхом інформування про його переваги та спрощення.

Як свідчить зарубіжна практика [4; 10], істотним спрощенням митного оформлення продукції для підприємницьких структур є механізм централізованого митного оформлення, що розмежовує місце фактичного представлення товару до митного огляду від місця подання документів та їхнього електронного оброблення. У такий спосіб суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності отримують можливість зменшити затрати часу на митне оформлення, адже після надання пакета документів в електронному вигляді визначеному структурному підрозділу митних органів підприємство зможе представити товар для митного огляду у найзручнішому для нього місці, яке територіально входить до складу цього підрозділу.

За умов відсутності авторизації АЕО та механізму централізованого митного оформлення доцільно забезпечити для підприємств, які володіють високим рівнем інноваційної ємності, право на першочергове митне оформлення інноваційної продукції, що призначена на експорт. Це дасть змогу заохотити таких суб'єктів господарювання до нарощення обсягів експорту результатів їхньої інноваційної діяльності з огляду на скорочення затрат часу, необхідних для виконання митних формальностей.

Ще однією проблемою, про яку зазначають вітчизняні експортери, є неповернення ПДВ або довготривалий, ускладнений та непрозорий механізм його повернення. Саме тому у контексті активізації експортної діяльності підприємницьких структур, що характеризуються високим рівнем інноваційної ємності, доцільно забезпечити для них гарантії повернення ПДВ, що стимулюватиме їх до нарощення обсягів продажу інновацій за кордоном.

ВИСНОВКИ

Результати виконаних досліджень дали змогу встановити, що однією із ключових проблем, яка перешкоджає розвитку експорту вітчизняної інноваційної продукції, є низький рівень ефективності державного регулювання цієї сфери через відсутність якісних механізмів стимулювання і підтримки експортерів інноваційної продукції. Важливе місце у структурі органів державної влади, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність, відводиться митній службі. Низький рівень експорту вітчизняної інноваційної продукції та наявні проблеми під час реалізації міжнародних торговельних операцій зумовили необхідність в удосконаленні моделі митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств у напрямі гармонізації з європейськими митними нормами. Запропонована модель ідентифікує та сис-

тематизує найбільш пріоритетні інструменти митного регулювання експортно-імпоротної діяльності з позиції забезпечення їхньої спонукаючої, стимулюючої та активізуючої дії на впровадження та комерціалізацію інновацій на іноземних ринках підприємствами із різними рівнями інноваційної ємності. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Експортної стратегії України на 2017–2021 рр.» від 27.12.2017 № 1017-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80>
2. Official site of the European statistics (Eurostat). High-tech exports data. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tin00140>
3. Аналітичний звіт за результатами четвертої хвили опитування українських імпортерів та експортерів «Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу 2018/2019» // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: <http://www.ier.com.ua/ua/publications/reports?pid=6168>
4. Czyżowicz W., Adamiw M. Reformowanie Służby Celnej Ukrainy, a doświadczenia polskie – podstawowe problemy zarządzania. *Monitor prawa celnego i podatkowego*. 2020. № 3. P. 83–100.
5. Мельник О. Г., Адамів М. Є., Тодощук А. В. Реформування митної системи України в умовах європейської інтеграції : монографія. Львів : Міські інформ. системи, 2018. 215 с.
6. Комарницька Г. О. Механізм розвитку митного обслуговування в умовах державно-приватного партнерства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 15. С. 27–34.
7. Бережнюк І. І., Коляда С. П. Реформування системи надання спрощень суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Бізнес Інформ*. 2018. № 1. С. 48–53.
8. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія. Дніпропетровськ : Акад. митної служби України, 2009. 543 с.
9. Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів» від 02.10.2019 № 141-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-20>
10. Platforma Usług Elektronicznych Skarbowo-Celnych (PUESC) Krajowej Administracji Skarbowej Polski. URL: <https://puesc.gov.pl/>

REFERENCES

- “Analitichnyi zvit za rezultatamy chetvertoi khvyli opytuvannya ukraïnskykh importeriv ta eksporteriv «Sproshchennia protsedur torhivli v Ukraini: otsinky ta ochikuvannya biznesu 2018/2019»” [Analytical Report on the Results of the Fourth Wave of the Survey of Ukrainian Importers and Exporters "Simplification of Trade Procedures in Ukraine: Estimates and Expectations of Business 2018/2019"]. Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii. <http://www.ier.com.ua/ua/publications/reports?pid=6168>
- Berezhniuk, I. H. *Mytne rehuliuвання Ukrainy: natsionalni ta mizhnarodni aspekty* [Customs Regulation of Ukraine: National and International Aspects]. Dnipropetrovsk: Akad. mytnoi sluzhby Ukrainy, 2009.
- Berezhniuk, I. I., and Koliada, S. P. “Reformuvannya systemy nadannia sproshchen subiektam zovnishnyoekonomichnoi diialnosti v Ukraini” [Reforming the System of Providing Simplifications to the Entities of Foreign Economic Activity in Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 1 (2018): 48-53.
- Czyzowicz, W., and Adamiw, M. “Reformowanie Sluzby Celnej Ukrainy, a doswiadczenia polskie - podstawowe problemy zarzadzania”. *Monitor prawa celnego i podatkowego*, no. 3 (2020): 83-100.
- Komarnytska, H. O. “Mekhanizm rozvytku mytneho obsluhovuvannya v umovakh derzhavno-privatnoho partnerstva” [The Mechanism of Development of Customs Service in the Conditions of Public-private Partnership]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 15 (2019): 27-34.
- [Legal Act of Ukraine] (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80>
- [Legal Act of Ukraine] (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-20>
- Melnyk, O. H., Adamiv, M. Ye., and Todoshchuk, A. V. *Reformuvannya mytnoi systemy Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehtatsii* [Reforming the Customs System of Ukraine in the Context of European Integration]. Lviv: Miski inform. systemy, 2018.
- Official site of the European statistics (Eurostat). High-tech exports data. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tin00140>
- Platforma Usług Elektronicznych Skarbowo-Celnych (PUESC) Krajowej Administracji Skarbowej Polski. <https://puesc.gov.pl/>